Iparragirre erromantikoa

Iparragirre ez zen bat batean kasualitatez sortu zen gizona, erromantiko mugimenduaren gurpilean sarturik zeuden Iztueta, Ulibarri, Etxahun eta Hiribarren, besteak beste. Baina, Iparragirre, gaztetxo zela, lehen karlista gerratean partaide izan zen eta Bergaran konponketa egin zutenean, bertan erabakitakoaren kontra agertu zen. Orduan, etsipendurik hartu zuen herbesterako bidea.

Atzerrian, bizimodua nolabait atera beharrez, Carolina Duprez zeritzan emakume batekin ibili zen antzerki eta kantu ikasten. Gero, gitarra zahartxo bat lagun harturik buhame gisa ibiliko zen.

Bere bizitzari buruz asko idatzi da, aspalditik ezer berririk guti eman bada ere. Neronek ere biografia labur bat agertu nuen **Gogoz** liburuaren 247-256 orrialdeetan, eta etzait ongi iduritzen orain gauza bera berriz esaterik. Honegatik, gaurkoan, erromantikoen arteko literaturan toki berezi bat emanaz kokatu nahi nuke, bere poesiari buruzko zenbait zertzelada urrengorako utziaz.

Herriminak itzularazi zuen eta itzultzeaz bat, 1853an, Madrid-en Montera kaleko San Luis kafetegian "Gernikako arbola" kantatu zuen eta ondorean Euskal Herrian zehar. Orduan hartu zuen fama geroztik ez zen itzaliko.

Libertatearen sinbolo egingo zuen Gernikako arbola. Ez Euskal Herrikoa bakarrik, baizik mundu guziko herriena. Hori zen bere asmoa "eman da zabal zazu" agertzeaz. Ideia berriak sortarazi zituen. Lehen lehenago, Axularrengandik Etxahunera erabilia zen Euskal Herriaren izena, baina ez Iparragirrek agertuko zuen zentzu politikoz. Euskal Herriak, euskaraz mintzatzen zirenez gainera anaikide elkarte bateratua oihukatzen zuen Iparragirrek, batasunezko nortasun berezi batekin. Baina, era berean, ez zuen ukatzen gainerako herriekin beharrezko genuen harreman ona. Hau zen beretzat nazioen liga edo aleanza, bere bertso batean ongi dionez:

Gertatutzen da eguna
nazioen liga edo aleanza
da, ikusiko deguna.

Hasiera hortan argi dago "Gertatutzen ari da" behar zuela nonbait, baina neurri gora beherak hortaratu zuen.

Sentipenak hain sakon agertzean bertan argi nabari da erromantikotasuna, eta jaso dudan poesi atal horren ingurua bera, lehenagoko arkadia, Iberia barne dela, goresten du. Bestalde, Euskal Herriak ez ezik esukarak berak ere tratamendu berezia du Iparragirreren poesietan. Aizkibeli eskainitakoez aparte, "arren, ez bedi galdu euskera" deritzanean, zeren garbi agertu bai zigun, "Galtzen badegu... galduak gera". Etsi gabe jardun zen foruen aldeko borrokan, Euskal Herriaren interesen alde, baina hala ere, ez zuen azaltzen Espainiaganako gorrotorik eta bai bakearen alde deihadar.

Iparragirreren ondokoak ezagutu zuten bere eragina. Baina, literaturan beste ekintzarik ere izan zen euskararen aldeko joera zuzpertzen. Erromantikoen hasieran G. Humboldt izan zen bezala, mugimenduaren heldutasunean L.L. Bonaparte Printzearen lanak eta holako gizon bat gure hizkuntzaz arduratzeak berak ekarri zigun prestijioa. Hala ere, olerkigintzaren alorretan ez zen sartu L.L. Bonaparte, eta honetan bai Iparragirrek ideki zuela bide berria. Bere ondotik, hots! egin bai zuen Grazian Adema "Zaldubi" kalongeak (1828-1907), "Zazpi Euskal Herriek bat egin dezagun, guziek beti-beti gauden gu euskaldun". Haritz ederraren sinboloa altxatuz.

Eusebio Mª Azkue, Elizanburu, Bilintx, Dibarrart eta bestek hartu zuten urretxuarraren zenbait kutsu edo joera. Izan ere, erromantikoen giroa sendotu zuen Jose Manterolak **Cancionero vasco** eta **Euskal Erria** aldizkariarekin burutzeko.

Gaur ere bere oihua berbiztu beharra ez ote dugu? Batasun, anaitasun, euskara eta bakearen alde? Orduan zion ber-bera ez ote orain ere?

Egia, hemen ere
joan da aspaldian
gauza onik ez degu
Euskal-errian;
oraindaino bezala
bagabiltza hauzian,
hemen biziko gera
beti miserian.

Bakoitza sar bedi bere gogoetan.

Juan SAN MARTIN

Como es sabido, Iparraguirre, expatriado por el descontento que le produjo el Convenio de Vergara, recorrió en su vida bohemia diversos países europeos y vino con ideas renovadoras. En el presente artículo resumo el movimiento romántico en la literatura vasca, con citas a los precursores y el lugar que le corresponde al bardo urrechuarra, su personalidad y sus ideas y la repercusión en las siguientes generaciones.

Iparraguirre, partícipe y expositor de los sentimientos de su pueblo, supo calar hondo, y de su obra poética hay partes que aún mantienen vigencia y el pueblo sigue cantando con similar aspiración en lo patriótico, en la fraternidad universal, en el amor y en la defensa del vascuence. Con anhelo de paz y libertad entre los pueblos.

En el movimiento romántico vasco hay poetas de lenguaje más depurado, más ricos en matizaciones, más elegantes en los decires, pero no con el brío que supo llevar Iparraguirre uniendo a sus bellas melodías.

Gasteiz: Hirigintzan eredu

Euskal Herriko hiririk gehienek populazio-hazkunde haundia ezagutu dute azken urteonatan. Industriak jende asko mugierazi du eta barne-aldaketari kanpotik etorritako multzoa gehitu behar zaio. Hazkunde honek ez du kasu guztietan erantzun berdinik izan. Zenbait tokitan bitarte hobeagoaz baliatu dira mugimenduari behar bezalako irtenbide egokirik emateko. Esaterako, zerbitzuak ez dira guztietan era berdinaz antolatu. Eta, zer esanik ez, aukera gehiagorik izan duena gutxiagokoa baino airosoagoa irten da korapilotik.

Duda izpirik ez, gure hirriburuetatik gehien hazi dena Gasteiz izan da. Arabako hiri nagusiak ikaragarrizko abiaduraz haunditu du bere azalera. Eta honek arazo larririk ekarri dio hiriari. Baina Gasteizek ederki ondo konpondu dituela esatera ausartuko nintzateke. Jakina, ez noa azterketa sakonik egitera, ez baita lerro hauen helburua. Hirigintzaz zerbait dakien edozeinek hamaika ostera emango ninduke. Eta, agian, arrazoi piloa aterako lidake bere teoria defenditzeko.

Dena dela, gaingiroki begiratuz, eta zer egin den eta zer egingo zatekeen aztertzera sartu barik, Gasteizek nahiko itxura polita eskaintzen digu. Euzkadiko beste hiri batzuek heurentzat nahi izango luketeena. Zenbat dira azkenengo urteetan Gasteizen eraikitako etxe-alderdiak?. Zenbat projektu eta zenbat lan?.

Gasteizek abantaila haundi bat izan du hirigintzaren aldetik zintzo jokatu ahal izateko. Lautadak eskaintzen dion aukera ez da txantxetakoa. Baldintza hau oso garrantzitsua dugu. Bilbo, Barakaldo, Errenteri, Arrasate... ez dira posibilitate horretaz baliatu ahal izan. Terrenoak mugatuta aurkitzen dira, sarri zulotan sartuta, hazkunde kontrolatutarako eragozpen haundia dutelarik. Aitzitik, Arabako hiriburuari ez zaio oraindik hazteko ahalmena agortu. Haztea komeni zaion ala ez beste lelo bat da.

Baina ez diogu terrenoaren zabalerari meritu guztia eman behar. Ba da beste baldintza bat, izkutuagoa beharbada, Gasteizko hirigintzaren aurrerabidean pisu haundia izan duena: **hirigintzarekiko kontzientzia.** Eta hain errez esaten dena ez dela, askotan, hain ugari ematen pentsatu behar da. Euzkadi osoan hirigintzaren izenean emandako astakeria eta... sortutako lapurteriaren berri denok dugu. Zaila, oso zaila, izan da lehen aipatutako kontzientzia hori piztea. Joandako urteek ez dute hiritarrengan arduratzeko zaletasun ... ezta betarik ere utzi, espezializatuak banaka batzuk zirelarik.

Nolanahi ere, Gasteizek gauzak ondo egin daitezkeela erakutsi du, eredutzat har dezakegularik. Hiri honen hazkundea nolakoa izan den ideia egiteko ondoko datu hau argigarri dugu: 1.940.an 128 kale zeukan eta gaurrengan 500 izatera iristen da. Gehipen hau zuzentzeko urte eta mendeek eskainitako kontzientziaren hariak erabili dira era egoki batez. Gasteiz hiri bezala sortu zen unetik datozkigun hariak.

Jakina den legez, 1.181.ean fundatu zuen hiria Nafarroako Antso Jakintsuak. **Errege-hiri** dugun Gasteiz hau zeharo planifikaturik jaio zen. Kokatua zegoen muino inguruan harresia agertzen zaigu, tokiari gotorlekuaren funtsa ematen zaiolarik. Eta harresiak mugatzen duen terreno barruan eraikitzen da hiria.

Ardatz-kale bat izando du erdian, puntetan elizu bana eraikitzen delarik. Kale hau gaurko **Santa Maria** dugu. Honek alboetan beste bi eukiko ditu, hirurak lotzeko zenbait kantoi azaltzen zaigularik. Egitura hau ez da Gasteizen bakarrik ematen, baina Julio Caro Barojak dioen bezala, da Gasteizen bakarrik ematen, **"eredu hau Arabakorik adierazgarriena dugu".**

"Villa Suso", esaten zitzaion inguru hau erabat erreta gelditzen da 1.202.an, Gasteiz Gaztelaren menpean zegoelarik. Alfontso VIII.gnak lehengo erara jasotzea erabakitzen du, beste zati berri bat sartalderuntz eransten diolarik. Ordukoak ditugu **Correria, Zapateria** eta **Herreria** kaleak. Era berean, kantoiak ere beharrezkoak ziren kale hauei irteera eman ahal izateko.

Mende erdi bat beranduago, 1.256.an, Gaztelako Alfontso X.gnak beste zati bat erantsiko dio hiriari. Aukera honetan sortalderuntz diseinatuko du alderdi berria, 1.202.koaren simetrikoa delarik. **Cuchilleria, Pintoreria** eta **Juderia** kaleak ditugu oraingoak. Harresi berrik inguratuko dute errege gaztelauen esanetara jasotakoa.

Beraz, muino inguruan hiru alderdi desberdin eraiki da baina hirurak, orohar, osotasunik egokienenan izan dira jasoak. Sei mendetan zehar iraungo du egitura honek gasteiztarrek bizimodua, la erabat, harresi barruan daramatelarik. Nafarroako Antso Jakintsuak fundatutako hiriak probintziako jende noblearen etorrera ezagutuko du. Noble hauek eragipen haundia izango dute ordurarte artisau-populazioaz osatzen zen herrixkan. Agian, beste behin nobleteria haren gorabeherak aipatuko ditut. Gaur hauxe besterik ez dut jarriko: nobleek hiriko itxura aldatzen dute, harresi barruan dorre, luebaki... jaso

AVISO IMPORTANTISIMO

PARA TODOS LOS ESPAÑOLES SIN BACHILLERATO

Sin límite de edad, a partir de los 14 años, ambos sexos. Ahora en un solo examen pueden obtener el Título Oficial de GRADUADO ESCOLAR, que equivale y sustituye al Bachiller Elemental (Ingreso, cuatro años y Reválida). Cómodamente desde su domicilio en sus ratos libre. Solicite hoy mismo, totalmente gratis, folleto informativo.

D ....

Domicilio ....

Población .... Dto .... Provincia ....

INSTITUTO AMERICANO, Mendivil, 6 - Dpto. (HSS-I) - Madrid-18.

¿Quiere evitar ser calvo?

Preocupación que puede resolver.

CAIDA
PICOR
GRASA
CASPA
ETC.

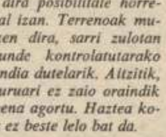

SEÑORA
SEÑORITA Y CABALLERO.

En San Sebastian:
Secundino Esnaola, 10-1º
Teléfono 27 11 06
D. Especialista: P.Mª Madariaga
En Bilbao:
Gregorio Balparda, 56 pral.
D. Especialista: J. Unzurrunzaga
D. Facultativo: Dr. V. Mateo
Teléfono 443 01 96

CENTRO MEDICO CAPILAR ALEMAN

The English School

Villa Carmen-Enea (Ca... de Eguía) Telf. 272304

— 25 alumnos por aula máximo.
— Autobús escolar.
— Comedor.
— Grupo de psicólogos.
— Polideportivo.
— Inglés con profesorado nativo.
— Totalmente aconfesional y apolítico